

Poštovane posjetiteljke i posjetioци, drage kolegice i kolege,

Želim da vas ispred Arhitektonskog fakulteta Univerziteta Crne Gore pozdravim i upoznam sa sadržajem izložbe koju priređujemo u okviru manifestacije "Nacionalni dan podizanja svijesti o bibliotekama". Ovu manifestaciju organizuje Centralna univerzitetska biblioteka, u okviru Erasmus+ projekta Mreže servisa za podršku bibliotečkoj mreži Zapadnog Balkana kroz modernizaciju biblioteka i podizanje stručnosti i kvalifikacija bibliotečkog osoblja u visokoškolskim institucijama u zemljama Zapadnog Balkana. Nastojeći da tematski sadržaj izložbe bude u duhu ovogodišnjeg slogana manifestacije "Čitamo prošlost, pišemo budućnost", odabrali smo da vam prikažemo dio legata arhitekta Milana Popovića, kojim je od nedavno obogaćen fond knjiga i periodike biblioteke Arhitektonskog fakulteta.

Milana Popovića do danas smo poznavali prvenstveno kao projektanta i graditelja, bez sumnje jednog od najplodnijih u istoriji novije crnogorske arhitekture. Znali smo ga i kao izrazitog modernistu, čiji se autorski izraz mijenjao kroz vrijeme, odražavajući kako lična traganja tako i promjene vladajućih paradigmi na međunarodnoj arhitektonskoj sceni. U svom, nažalost prekratkom, radnom vijeku, Popović je iza sebe ostavio impozantan graditeljski opus, u okviru kojeg se prepoznaju tri karakteristične faze: period radikalnih funkcionalističkih koncepata, period inspirisan strukturalizmom i megastrukturama metabolista i, konačno, faza u kojoj je stvarao pod snažnim uticajem lokalne graditeljske tradicije. O kvalitetu tog stilski heterogenog opusa govori i podatak da je Milan Popović petostruki laureat Republičke nagrade lista Borba za arhitekturu.

Lična biblioteka Milana Popovića, koju vam danas predstavljamo, ne slučajno, sadrži baš one dragocjene knjige koje su označile prekretnice kako u globalnim tokovima moderne arhitektonske misli, tako i na njegovom autorskom putu. Ne mogu se oteti utisku da ova biblioteka, svojom strukturom i sadržajem, na neki čudnovat način prati i objašnjava svaku od tri prepoznatljive faze Popovićevog stvaralaštva. Nabrojaću samo neke od naslova:

- Le Korbizjeova Atinska povelja, u kultnom kvadratnom izdanju Kluba mladih arhitekata iz 1965. godine, u prevodu Danila Udovičkog koji je lektorisao Danilo Kiš;
- Prostor, vreme, arhitektura, Zigfrida Gidiona, u izdanju Građevinske knjige iz Beograda, 1969. godine;
- Posleratna arhitektura u SAD, izdanje Građevinske knjige iz 1956. godine, prevedeno svega 4 godine nakon što je Muzej Moderne umjetnosti u Njujorku štampao original "Built in USA – post war architecture", koji su uredili Henri Rasel Hičkok i Artur Dreksler;
- Ka pravoj arhitekturi, Le Korbizjea, izdanje Građevinske knjige iz 1977;

- Monografsko izdanje Anatomija arhitektonske interpretacije, autora Huana Pabla Bonte, posvećeno Misovom Barselonskom paviljonu;
- Sveske o savremenoj arhitekturi, Nikole Dobrovića...

Biblioteka sadrži i naslove koji spadaju među ključne kritičke opservacije, koje će podstaći sumnje u ispravnost modernističkih dogmi, a koje će, neminovno, imati uticaja i na transformaciju Popovićeve autorske poetike. To su, prije svih:

- Egzistencija, prostor, arhitektura, Kristijana Norberga Šulca (Građevinska knjiga, 1975.)
- Složenosti i protivurečnosti u arhitekturi, Roberta Venturija (Građevinska knjiga, 1983.)
- i neizbježni "Moderni pokreti u arhitekturi", Čarlsa Dženksa, jedan od prvih sveobuhvatnih prikaza moderne arhitekture koji će otkriti njen nehomogeni karakter i afirmisati pluralitet pristupa, dokazujući tako da je moderna iz pokreta prerasla u tradiciju (Građevinska knjiga, 1982., 9 godina nakon pojave originala u izdanju Penguin books).

Posebnu vrijednost nabrojanih izdanja predstavlja činjenica da su u pitanju prvi prevodi na jugoslovenskom prostoru kapitalnih djela svjetske arhitektonske literature.

Legat sadrži dragocjen fond domaće i inostrane periodike, iz kojeg bih izdvojio časopise "Arhitektura", "Arhitektura i urbanizam" i "Čovjek i prostor" koji predstavljaju nezaobilaznu građu za istraživanja moderne arhitekture na prostoru bivše Jugoslavije, kao i francuski časopis L'Architecture d'Aujourd'hui...

Tu je i značajan broj naslova iz oblasti urbanističkog planiranja, urbane sociologije i prostornog planiranja, kao i publikacije o modularnom projektovanju i tehničkim normativima i standardima, koje svjedoče o tehničkoj erudiciji jednog svestranog i odgovornog inženjera i širokoj sferi njegovih interesovanja.

Ovaj legat izuzetno je važan za Arhitektonski fakultet, i to iz više razloga:

- Prvo, zato što baca svjetlo na manje poznat dio lika i djela jednog od najznačajnijih stvaralaca modernog pravca u arhitekturi Crne Gore, otkrivajući izvore koji su uticali na njegove arhitektonske koncepte;
- Drugo, zato što potvrđuje hipotezu o varijetetu i bogatstvu njegovog autorskog izraza;
- Treće, zato što predstavlja izuzetno vrijednu građu, korisnu ne samo za edukaciju studenata već i za naučna istraživanja;

- Konačno, zato što se blagodareći ovakvim velikodušnim gestovima, kakav je gest Vladimira Popovića, sina Milana Popovića, kome posebno želim da se zahvalim, može formirati neophodna svijest o značaju naših autentičnih stvaralaca i vrijednosti njihovog djela. Da nam ta svijest nedostaje, svjedoči i tragična činjenica da, iako smo jednoj ulici u Glavnom gradu dali ime Milana Popovića, ne činimo ama baš ništa da njegov graditeljski opus sačuvamo od nestanka. Nakon rušenja Hotela Plavi horizonti i nezgrapnih intervencija na biseru crnogorske moderne – Osnovnoj školi Maksim Gorki, u toku je rušenje hotela u Miločer, a u najavi i rušenje zgrade Zetafilma u Budvi.

Možda je ključni razlog takvog odnosa prema jednom stvaraocu, upravo bolna činjenica da njegov rad nismo dovoljno ni poznavali, a da on sam, u svom neumornom graditeljskom podvigu, nije stigao da o njemu ostavi pisani trag. Nevjerovatran je podatak da o Milanu Popoviću još uvijek nije napisana monografija i da je njegovo djelo obrađeno tek fragmentarno. Poklon porodice Popović je podstrek da se taj propust ispravi.

Vjerujem da će ovaj legat biti samo prvi u nizu legata koji će doprinijeti formiranju šire dokumentacione osnove o crnogorskoj arhitekturi iz perioda socijalističkog modernizma. To je, siguran sam, ključni preduslov da se crnogorska moderna konačno vrjednuje i kritički ocijeni, a da se potom prezentuje prvo nama samima, a potom i inostranoj javnosti.

Posebnu zahvalnost za ovu izložbu dugujemo dragoj kolegici Sofiji Stanković, na sistematizaciji knjižnog fonda i periodike legata, i na uobličavanju u bibliografske zapise tekstova koji govore o realizacijama ne samo Milana Popovića, već i drugih crnogorskih i jugoslovenskih arhitekata, koji su danas pred vama, a koji će ubuduće biti dostupni za pretraživanje svim korisnicima biblioteke.

Dizajn plakata osmislio je kolega Ognjen Savić.

Želim da uživete u izložbi, koju vidim kao nastavak jednog nesebičnog životnog davanja arhitekta Milana Popovića. Nadam se da ćemo čitajući ono što je on čitao, razumjeti i ono što je gradio.

Hvala vam!

U Podgorici,
5. oktobar 2017.